

บทที่ 5

สรุปผลและการอภิปรายผลการศึกษา

การศึกษาในครั้งนี้ มุ่งศึกษาผลการใช้สื่อสิ่งพิมพ์ด้านสิ่งแวดล้อม เรื่องการป้องกันไฟฟ้า ในพื้นที่บ้านแม่แอบใน ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีวัตถุประสงค์ในการศึกษา ดังนี้

1. เพื่อศึกษาประสิทธิภาพการใช้สื่อสิ่งพิมพ์ด้านสิ่งแวดล้อม ในพื้นที่บ้านแม่แอบใน ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อศึกษาประสิทธิผล ของการใช้สื่อสิ่งพิมพ์ด้านสิ่งแวดล้อม ในพื้นที่บ้านแม่แอบใน ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่
3. เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค ของการใช้สื่อสิ่งพิมพ์ด้านสิ่งแวดล้อม ในพื้นที่บ้านแม่แอบใน ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่

กลุ่มประชากรที่ใช้ในการศึกษาในครั้งนี้มี สามกลุ่ม ได้แก่

กลุ่มที่ 1 ได้แก่ ชาวบ้านที่เป็นหัวหน้าครอบครัว ที่เรียนรู้สื่อด้านสิ่งแวดล้อมในศูนย์ศศช. จำนวน 36 คน ใช้วิธีการเก็บข้อมูลโดยประเมินจากแบบประเมินประสิทธิผลการใช้สื่อสิ่งพิมพ์ด้านสิ่งแวดล้อม ในพื้นที่บ้านแม่แอบใน ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ จากนั้นจึงทำการเก็บข้อมูลเพื่อนำมาวิเคราะห์ ได้ผลการเก็บข้อมูลกลับคืน จำนวน 36 ชุด คิดเป็นร้อยละ 100

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาในครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามจำนวน 3 ชุด โดยแต่ละชุด แบ่งเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ด้านเนื้อหาของสื่อสิ่งพิมพ์ด้านสิ่งแวดล้อม ในเรื่อง ถูกต้อง สมบูรณ์ ความง่าย การเสริมสร้างความรู้ ความถูกต้องเหมาะสมกับสภาพจริง สรุปเรื่องราวและใจความสำคัญของเนื้อหา

ตอนที่ 2 ด้านการนำเสนอเนื้อหาของสื่อสิ่งพิมพ์ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านเนื้อหาแต่ละส่วนมีความต่อเนื่องสอดคล้องกัน เรื่องราวตามลำดับขั้นตอนเหมาะสม เนื้อหาน่าสนใจ ภาพประกอบภาพถ่ายเข้าใจง่าย

ตอนที่ 3 ด้านความน่าสนใจของสื่อสิ่งพิมพ์ด้านสิ่งแวดล้อม ในเรื่อง ชวนให้ผู้ใช้
อยากอ่านและติดตาม การพิมพ์และขนาดตัวหนังสืออ่านได้สะดวก รูปเล่มมีความสวยงาม ภาษามี
ความเหมาะสมอ่านได้ง่าย

ตอนที่ 4 ด้านคุณประโยชน์สื่อสิ่งพิมพ์ด้านสิ่งแวดล้อม ในเรื่อง ของการใช้
ประโยชน์ มีคุณค่า เหมาะสมกับการใช้เสริมสร้างความรู้

เมื่อผู้ใช้สื่อได้ตอบแบบสอบถามครบทั้ง 3 ชุดแล้ว จึงนำผลที่ได้ไปใช้ในการ
วิเคราะห์แบบค่าคะแนน (Rating Score) เพื่อหาค่าร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับคะแนน
และระดับความคิดเห็น

กลุ่มที่ 2 ได้แก่ ครูผู้สอนประจำศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขาแม่ฟ้าหลวง จำนวน 1 คน
โดยการสัมภาษณ์

กลุ่มที่ 3 แกนนำชุมชน จำนวน 5 คน ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 1 คน เจ้าหน้าที่เทศบาล
จำนวน 1 คน ผู้อาวุโสในหมู่บ้าน จำนวน 3 คน โดยใช้ การสังเกต และการสัมภาษณ์ ความคิดเห็น
เกี่ยวกับประสิทธิผลของการใช้สื่อด้านสิ่งแวดล้อม เรื่อง การป้องกันไฟฟ้า เพื่อให้ได้ผลของการใช้
สื่อว่ามีปัญหา อุปสรรคอย่างไร

5.1 สรุปผลการศึกษา

1. ลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มที่หนึ่ง ชาวบ้านที่ใช้เป็นกลุ่มตัวอย่าง คือ หัวหน้าครอบครัวของชุมชน บ้านแม่เอบใน
ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ ในจำนวน 36 คน

2. ผลการประเมินประสิทธิภาพของสื่อสิ่งพิมพ์ด้านสิ่งแวดล้อม เรื่อง การป้องกันไฟฟ้า
ทั้ง 4 ด้านปรากฏผลการศึกษา ดังนี้

2.1 ด้านเนื้อหาของสื่อสิ่งพิมพ์ด้านสิ่งแวดล้อม ผลที่ได้พบว่า หนังสือ เสริม
ประสบการณ์ พบว่า กลุ่มประชากรมีความพึงพอใจประสิทธิภาพด้านเนื้อหาในระดับ มาก ส่วน
ของป้ายนิเทศ พบว่า กลุ่มประชากรมีความพึงพอใจประสิทธิภาพด้านเนื้อหาในระดับ มาก และใน
ส่วนแผ่นดินพิบ พบว่า กลุ่มประชากรมีความพึงพอใจประสิทธิภาพด้านเนื้อหาในระดับ มากเช่นกัน

2.2 ด้านการนำเสนอเนื้อหาของสื่อสิ่งพิมพ์ด้านสิ่งแวดล้อม ผลที่ได้พบว่า หนังสือ
เสริมประสบการณ์ พบว่า กลุ่มประชากรมีความพึงพอใจประสิทธิภาพด้านการนำเสนอเนื้อหาใน
ระดับ มาก ส่วนของป้ายนิเทศ พบว่า กลุ่มประชากรมีความพึงพอใจประสิทธิภาพด้านการนำเสนอ
เนื้อหาในระดับ มาก และในส่วนแผ่นดินพิบ พบว่า กลุ่มประชากรมีความพึงพอใจประสิทธิภาพด้าน
การนำเสนอเนื้อหาในระดับ มากเช่นกัน

2.3 ความน่าสนใจของสื่อสิ่งพิมพ์ด้านสิ่งแวดล้อม ผลที่ได้พบว่า หนังสือเสริมประสบการณ์ พบว่า กลุ่มประชากรมีความพึงพอใจประสิทธิภาพด้านความน่าสนใจของสื่อสิ่งพิมพ์ด้านสิ่งแวดล้อม ในระดับ มาก ส่วนของป้ายนิเทศ พบว่า กลุ่มประชากรมีความพึงพอใจประสิทธิภาพด้านความน่าสนใจของสื่อสิ่งพิมพ์ด้านสิ่งแวดล้อม ในระดับ มาก และในส่วนแผ่นพับ พบว่า กลุ่มประชากรมีความพึงพอใจประสิทธิภาพด้านความน่าสนใจของสื่อสิ่งพิมพ์ด้านสิ่งแวดล้อม ในระดับ มากเช่นกัน

2.4 คุณประโยชน์ของสื่อสิ่งพิมพ์ด้านสิ่งแวดล้อม ผลที่ได้พบว่า หนังสือเสริมประสบการณ์ พบว่า กลุ่มประชากรมีความพึงพอใจประสิทธิภาพด้านคุณประโยชน์ของสื่อสิ่งพิมพ์ด้านสิ่งแวดล้อม ในระดับ มาก ส่วนของป้ายนิเทศ พบว่า กลุ่มประชากรมีความพึงพอใจประสิทธิภาพด้านคุณประโยชน์ของสื่อสิ่งพิมพ์ด้านสิ่งแวดล้อม ในระดับ มาก และในส่วนแผ่นพับ พบว่า กลุ่มประชากรมีความพึงพอใจประสิทธิภาพด้านคุณประโยชน์ของสื่อสิ่งพิมพ์ด้านสิ่งแวดล้อม ในระดับ มากเช่นกัน

3. ผลการประเมินประสิทธิผลของสื่อสิ่งพิมพ์ด้านสิ่งแวดล้อม เรื่อง การป้องกันไฟฟ้า

การผลิตสื่อสิ่งพิมพ์ด้านสิ่งแวดล้อม เพื่อใช้ในการส่งเสริมและเผยแพร่ความรู้ด้านการป้องกันไฟฟ้า โดยมีวัตถุประสงค์ในการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับการป้องกันไฟฟ้า ในชุมชนพื้นที่สูงให้มีประสิทธิภาพสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนและเหมาะสมกับสภาพสังคมวัฒนธรรมของชาวเขาและยกระดับของคนบนพื้นที่สูงเข้าสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ ผ่านเครือข่ายการเรียนรู้และการถ่ายทอดเทคโนโลยีองค์ความรู้จากสื่อการเรียนรู้ และผ่านกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของชุมชน

ผลการศึกษาพบว่า สื่อสิ่งพิมพ์ด้านสิ่งแวดล้อมทั้งสามชนิด ได้แก่ หนังสือเสริมประสบการณ์ ป้ายนิเทศ และแผ่นพับ นั้นมีส่วนช่วยในการถ่ายทอดความรู้ในเรื่องเกี่ยวกับการป้องกันไฟฟ้าให้แก่คนในชุมชนได้มากยิ่งขึ้น โดยชาวบ้านมาการนำความรู้ที่ได้จากการเรียนในศูนย์การเรียนรู้ไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน และสื่อทั้งสามชนิดนั้นสามารถทำให้ชาวบ้านมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวทางปฏิบัติ เกี่ยวกับการป้องกันไฟฟ้า การดับไฟฟ้า การจัดการพื้นที่ที่มีความเสี่ยงที่จะเกิดไฟฟ้า รวมทั้งการปฏิบัติตนที่จะไม่ก่อให้เกิดไฟฟ้า จะเห็นได้จากชาวบ้านในชุมชนจะช่วยกันในการทำแนวกันไฟ ถางต้นไม้ต้นหญ้าที่แห้ง การควบคุมดูแลการจุดไฟในเรือกสวนไร่เนาของตนเอง และการให้ความร่วมมือช่วยเหลือเจ้าหน้าที่ในการดับไฟในกรณีที่เกิดไฟฟ้าขึ้นในชุมชนได้ซึ่งสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการผลิตสื่อของโครงการ

จากวัตถุประสงค์ของสื่อสิ่งพิมพ์ ด้านหนังสือเสริมประเสริมการณ ที่ต้องการยกระดับของคนบนพื้นที่สูงเข้าสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ ผ่านเครือข่ายการเรียนรู้และการถ่ายทอดเทคโนโลยีองค์ความรู้จากสื่อการเรียนรู้ และผ่านกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของชุมชน การใช้สื่อในชุมชนยังไม่สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ข้อนี้ได้ เนื่องจากผู้ที่เรียนรู้ในชุมชนทุกคนไม่ได้เรียนทั้งหมด และผู้ที่เรียนรู้สื่อก็ยังไม่ไปถ่ายทอดในครอบครัวได้ยังไม่ครอบคลุมและเข้าใจมากนัก ซึ่งการที่จะบรรลุวัตถุประสงค์ข้อนี้ยังต้องอาศัยเวลาการเรียนรู้ การถ่ายทอด บวกกับความตั้งใจของผู้เรียน และมีการปฏิบัติทำแนวป้องกันไฟฟ้า หรือกัน ในชุมชนกันบ่อยครั้งมากกว่านี้ จึงจะบรรลุวัตถุประสงค์ข้อนี้ได้

5.2 อภิปรายผลการศึกษา

จากการศึกษาการใช้สื่อสิ่งพิมพ์ด้านสิ่งแวดล้อม เรื่อง การป้องกันไฟฟ้า ประกอบด้วยสื่อ 3 ชนิด คือ หนังสือเสริมประสบการณ์ ป้ายนิเทศ และแผ่นพับ โดยเป็นการประเมินประสิทธิผลของสื่อ พบว่า ผู้ใช้สื่อมีความพึงพอใจ ป้ายนิเทศมากที่สุด โดยเฉพาะด้านความน่าสนใจของป้ายนิเทศ เพราะสามารถทำให้ผู้ใช้เข้าใจแนวทางการปฏิบัติเกี่ยวกับการป้องกันไฟฟ้าที่ถูกต้อง ส่วนแผ่นพับนั้นผู้ใช้สื่อมีความพึงพอใจด้านคุณประโยชน์ของสื่อมากที่สุด และหนังสือเสริมประสบการณ์เป็นสื่อสิ่งพิมพ์ที่ผู้ใช้พึงพอใจน้อยที่สุด โดยเฉพาะด้านการนำเสนอ อาจเป็นเพราะหนังสือมีจำนวนหน้ามากกว่าสื่ออย่างอื่นทำให้ผู้ใช้สื่อ ซึ่งเป็นชาวไทยภูเขาที่ยังอ่านภาษาไทยได้ไม่คล่อง หากจะมีการใช้งานจะต้องพึ่งพาครูเป็นผู้ช่วยเหลือในการอ่านและอธิบาย สอดคล้องกับการศึกษาของเพื่อนอน แสนสุข (2541) พบว่า การรับรู้ข้อมูลข่าวสารด้านสิ่งแวดล้อมของนักเรียน เกิดจากสื่อหนังสือพิมพ์ และแผ่นภาพ โปสเตอร์ ส่วนสื่อด้านอื่น เช่น โทรทัศน์ วิทยุ หอกระจายข่าวโรงเรียน หนังสืออ่านประกอบเพิ่มเติม และสื่อการสอนของครู ไม่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมด้านสิ่งแวดล้อมของนักเรียน และการศึกษาของ ปราโมทย์ เอื้ออำนวย (2545) พบว่าการป้องกันรักษาป่า การปลูกป่า และการป้องกันไฟฟ้า ที่เกิดจากการได้รับความรู้จากสื่อ ได้แก่ หนังสือพิมพ์ วิทยุ และโทรทัศน์ ได้ผลค่อนข้างน้อยและไม่ได้ผลเลย แต่ความรู้เรื่องการอนุรักษ์ป่าไม้และการป้องกันไฟฟ้าส่วนใหญ่เกิดจากการติดต่อกับเจ้าหน้าที่และการฝึกอบรมมากกว่าด้านอื่น ตรงข้ามกับการศึกษาของ จักรพันธ์ พิษคุณ (2545) ที่พบว่า การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของชาวบ้าน ไม่ได้เกิดจากการรับข่าวสารผ่านทางสื่อสิ่งแวดล้อมจากหน่วยงานภาครัฐ แต่เกิดจากความรู้ของชาวบ้านที่อ่านภาษาไทยได้

ด้านการประเมินประสิทธิผล ของการใช้สื่อในชุมชนบนพื้นที่สูง พบว่า สื่อด้านสิ่งแวดล้อมที่ผลต่อการเสริมสร้างความรู้เรื่องการป้องกันไฟฟ้าให้แก่ชาวบ้านในพื้นที่ โดยเฉพาะ

การใช้สื่อด้านสิ่งแวดล้อมช่วยในการเสริมสร้างความรู้ตรงตามวัตถุประสงค์ของการผลิตสื่อที่ต้องการถ่ายทอดความรู้ให้แก่ชุมชน สอดคล้องกับการศึกษาของ บุญยศิริ บุญชู (2548) ที่ผลการศึกษาพบว่า มัคคุเทศก์ท้องถิ่น แผ่นพับ ป้ายบอกทาง และสไลด์มัลติมีเดียเป็นสื่อประชาสัมพันธ์ที่มีประสิทธิผลในการให้ความรู้และสร้างความพึงพอใจให้แก่ผู้ใช้บริการสูงสุด และการศึกษาของ ศรารุช สังกะเทศ (2551) ที่พบว่า ส่วนปัจจัยที่สัมพันธ์กับประสิทธิผลของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ได้แก่ บุคลากรของศูนย์ พัฒนาการของเด็ก อาคารสถานที่ สภาพแวดล้อม ความปลอดภัย และความร่วมมือของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กกับชุมชนและการศึกษาของ ปริญา แฝงศรีคำ (2541) ที่พบว่า ข้อมูลข่าวสารด้านสิ่งแวดล้อมที่นำเสนอโดยสื่อโทรทัศน์นั้นประชาชนเห็นด้วยในระดับมากกับเนื้อหา ที่นำเสนอให้เกิดความรู้ลึกสำนึกห่วงใยในสิ่งแวดล้อม

ส่วนปัญหา อุปสรรค ของสื่อด้านสิ่งแวดล้อมในชุมชนบนพื้นที่สูงเพื่อแนวทางการพัฒนาพบว่า สื่อในพื้นที่ศึกษายังขาดความหลากหลาย ไม่ทันสมัย ชำรุด และขาดผู้เอาใจใส่ดูแล ทำให้ผู้ใช้ไม่สามารถใช้สื่อสิ่งพิมพ์ด้านสิ่งแวดล้อมในการเสริมสร้างความรู้ได้อย่างเต็มที่และเพียงพอกับความต้องการ สอดคล้องกับการศึกษาของ มนทิยา เมืองแพน(2546) ที่พบว่า ปัญหาในการใช้สื่อในการถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร ได้แก่ การขาดงบประมาณในการจัดการสื่อ สื่อไม่เพียงพอ และล่าสมัย และทินกร ไชยาเฟือก (2541) ที่พบว่าปัญหาอุปสรรคสำคัญต่อการใช้สื่อในงานส่งเสริมการเกษตรอันดับแรก คือปัญหางบประมาณไม่เพียงพอ รองลงมาคือ ปัญหาการขาดแคลนวัสดุอุปกรณ์ และความล่าสมัยของสื่อ

5.3 ปัญหาและอุปสรรคในการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ประสบปัญหาและอุปสรรคในการวิจัยดังต่อไปนี้

1. ปัญหาและอุปสรรคในการสื่อสารกับคนในพื้นที่ ถึงแม้ว่าชาวบ้านในพื้นที่จะสามารถสื่อสารภาษาไทยได้ แต่บางครั้งในการอธิบายเนื้อหาแบบสอบถาม หรือการสอบถามข้อมูลอื่นๆไม่สามารถสื่อสารให้เข้าใจได้อย่างเต็มที่ที่ทำให้ผู้วิจัยต้องใช้ความพยายามและเวลามากในการสื่อสารเพื่อจะได้ข้อมูลที่ครบถ้วน
2. ชาวบ้านหลายคนที่ผู้วิจัยต้องการให้มีส่วนร่วมในการเรียนรู้สื่อสิ่งพิมพ์ ทุกคนมีงานการเกษตรของตัวเองที่ต้องทำ ทำให้ไม่มีเวลาเข้าร่วมเรียนรู้ และไม่ให้ความสำคัญการเรียนรู้ใน ศศช. เท่าที่ควร
3. ปัญหาด้านการจัดการข้อมูลขององค์กรต่างๆ ซึ่งพบว่า ไม่มีการจัดทำฐานข้อมูลของพื้นที่ ทั้งด้านสถิติด้านต่างๆ ทำให้การวิเคราะห์ข้อมูลทำได้ยาก

5.4 ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. การส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับการป้องกันไฟฟ้าหรือการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมหน่วยงานของรัฐและเอกชน หากจะผลิตสื่อในรูปแบบสิ่งพิมพ์ที่จะใช้ในชุมชนบนพื้นที่สูงที่ประชากรในชุมชนไม่รู้ภาษาไทยทั้งหมด ควรผลิตสื่อที่มีรูปภาพชัดเจน ดูเข้าใจง่าย หากมีเนื้อหาหรือตัวหนังสือที่เยอะเกินไป จะต้องผ่านครูถ่ายทอดอีกต่อหนึ่ง ผู้เรียนจึงจะเข้าใจเนื้อหาของสื่อได้เต็มที่

2. การส่งเสริมให้ผู้ใช้สื่อมีความรู้เกี่ยวกับการป้องกันไฟฟ้า ควรจะส่งเสริมให้ผู้ใช้นำสื่อไปปฏิบัติจริงและนำไปความรู้ไปเผยแพร่ให้แก่สมาชิกในครอบครัวของตนเอง เพื่อจะเป็นการทำให้การป้องกันไฟฟ้าได้ผลอย่างเต็มที่

3. การติดตามตรวจสอบและประเมินผล ควรจัดให้มีหน่วยงานที่ทำหน้าที่ตรวจสอบติดตามประเมินผลความรู้และการใช้สื่ออย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง โดยมีการรับฟังข้อคิดเห็นจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเพื่อใช้ในการพัฒนาสื่อด้านสิ่งแวดล้อมต่อไป

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบการฝึกอบรมเรื่องการป้องกันไฟฟ้าหรือการอนุรักษ์ธรรมชาติที่เหมาะสมกับชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงว่าควรมีลักษณะเป็นอย่างไร

2. ควรศึกษาบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่อการสนับสนุนต่อการเสริมสร้างความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมให้แก่ชาวไทยภูเขา เนื่องจากองค์กรเหล่านี้เป็นองค์กรที่อยู่ในพื้นที่ มีทรัพยากร ศักยภาพและความเข้าใจพื้นที่ที่เหมาะสมในการส่งเสริมความรู้แก่ชุมชน

3. ควรมีการศึกษาความต้องการของชาวไทยภูเขาในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมว่าต้องการมีส่วนร่วมในเรื่องใดบ้าง และหน่วยงานที่ต้องการให้เข้าร่วมหรือช่วยเหลือในการส่งเสริมด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมหรือการฝึกอบรมคือหน่วยงานใด

4. ในการวิจัยครั้งต่อไปผู้วิจัยควรใช้เวลาร่วมกับชาวบ้านให้มากขึ้น เพื่อสร้างความคุ้นเคยและศึกษาข้อมูลจากการสังเกตข้อมูล ให้มากขึ้น เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มากขึ้นและมีความชัดเจนสอดคล้องกับสภาพปัญหาอย่างแท้จริง เพราะบางครั้งการวิจัยโดยอาศัยการสัมภาษณ์และแบบสอบถาม ซึ่งบางครั้งกลุ่มเป้าหมายอาจจะให้ข้อมูลไม่ตรงกันหรือตรงกับความจริงเท่าที่ควร เพราะความไม่คุ้นเคยกับผู้วิจัย ทำให้เกิดความกลัวบางสิ่ง หรือมีเหตุผลทางการเมือง ทำให้การวิจัยไม่ได้ข้อมูลที่ตรงกับความเป็นจริง